

Jakelun mukaan

Sisäministeriön lausuntopyyntö 12.2.2024 VN/22620/2023 hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Tuomioistuinviraston lausunto

Rajamenettelyn käyttöön ottamisella luotaisiin uusi keino käsitellä turvapaikkahakemuksia nopeassa menettelyssä. Esityksessä ehdotetaan, että rajamenettelyä sovellettaisiin, jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus olisi tehty ulkorajan rajanylityspisteellä tai luvattoman ulkorajan ylityksen yhteydessä, ja se voitaisiin ulkomaalaislain 103 §:n nojalla jättää tutkimatta tai 104 §:n nojalla ratkaista nopeutetussa menettelyssä. Jos rajamenettelyn soveltamisen edellytykset eivät tai eivät enää täytyisi, hakemuksen tutkintaa jatkettaisiin normaalissa turvapaikkamenettelyssä.

Esityksessä esitetyn arvion mukaan rajamenettely soveltuisi normaalissa turvapaikanhakijatilanteessa muutamiin kymmeneen hakijoihin vuodessa, korkeintaan 100–200 hakijaan vuodessa.

Tuomioistuinten keskushallintoviranomaisena Tuomioistuinvirasto lausuu vain ehdotetun uudistuksen vaikutuksista tuomioistuinten toimintaan. Tuomioistuinvirasto ei ota kantaa esimerkiksi siihen, millainen lainsäädäntö turvaisi turvapaikanhakijan oikeudet parhaalla mahdollisella tavalla.

Tuomioistuinvirasto pitää tärkeänä, että esityksen jatkovalmistelussa pohditaan tarkemmin eräitä tuomioistuinvaiheeseen liittyviä kysymyksiä.

Uudistuksen vaikutus hallinto-oikeuksien asiamääriin ja uusien asioiden luonne

Esityksen mukaan rajamenettelyn käyttöönotolla ei olisi juurikaan vaikutuksia hallinto-oikeuksien työhön. Vaikutukset liittyisivät täytäntöönpanokieltihakemusten määrän kasvuun sekä hakijoiden oikeuteen valittaa vastaanottokeskuksen johtajan päätöksestä, jolla hakijalle ei ole annettu lupaa poistua vastaanottokeskuksen alueelta rajamenettelyssä. Asiamäärien kasvu arvioidaan molemmissa tapauksissa vähäiseksi.

Tuomioistuinvirasto muistuttaa, että **uudistuksen ja hallituksen muiden uudistusten vaikutuksia hallinto-oikeuksien työmäärään tulee arvioida kokonaisuutena**. Vaikka yksittäisten säädösmuutosten vaikutus arvioidaisiin vähäiseksi,

voivat asiamäärien kasvu ja kokonaan uudet asiaryhmät muodostua hallinto-oikeuksia huomattavastikin työllistäväksi kokonaisuudeksi erityisesti, jos turvapaikanhakijoiden määrä lähtee kasvuun. Ulkomaalaislakiin nyt esitettävien muutosten lisäksi vireillä on myös muita ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain muuttamiseen tärkeitä esityksiä, joiden on arvioitu vaikuttavan muutoksenhaun lisääntymiseen.

Rajamenettelyssä käsiteltävät asiat voivat ulkomaalaislaissa säädetyn mukaisesti ohjautua Helsingin, Turun, Itä-Suomen (Kuopio) tai Pohjois-Suomen (Oulu) hallinto-oikeuteen riippuen siitä, millä Maahanmuuttoviraston alueella (eteläinen, läntinen, itäinen, pohjoinen) ratkaisu on tehty. Rajamenettelyssä käsiteltävien asioiden muutoksenhakumenettely on todennäköisesti kirjallista, mutta ei ole poissuljettua, että hallinto-oikeus järjestää asian selvittämiseksi suullisen käsittelyn. Tuomioistuinvirasto haluaakin kiinnittää huomiota siihen, että rajamenettelyssä ratkaistu asia voi ohjautua muutoksenhakuun esimerkiksi Turun hallinto-oikeuteen, joka järjestää asian selvittämiseksi suullisen käsittelyn. Hallinto-oikeus voi kieltää käännytämistä koskevan päätöksen täytäntöönpanon, mikä esityksen mukaan päättää rajamenettelyn ja mahdollistaa hakijan vapaan liikkumisen.

Vastaanottokeskuksen johtajan päätöksestä tehdyt valitukset muodostaisivat kokonaan uuden asiaryhmän hallinto-oikeuksiin. Esitysluonnoksen perusteella on vaikea arvioida, millaisia asiat olisivat luonteeltaan, edellyttäisivätkö ne esimerkiksi suullisen käsittelyn järjestämistä ja millaisia tulkintatilanteita niihin liittyisi. Valitukset ohjautuisivat todennäköisesti vastaanottokeskuksen sijaintipaikan mukaan määräytyvään hallinto-oikeuteen. Siten Suomen itärajan läheisyydessä sijaitsevista vastaanottokeskuksista asiat ohjautuisivat Itä-Suomen ja/tai Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Myös rajaviranomaisten valituskelpoisiin päätöksiin liittyvä muutoksenhaku ohjautuu jo nykyisellään mainittuihin hallinto-oikeuksiin. Siten **rajatapahtumiin liittyvien asioiden määrän lisääntyessä asiamäärät erityisesti Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeuksissa voivat lisääntyä merkittävästikin.**

Kustannuksista

Uudistuksesta voi aiheuta kustannuksia tuomioistuimille, jos ne asiamäärien kasvassa joutuvat kohdistamaan henkilövoimavarojaan näiden luonteeltaan kiireellisten asioiden käsittelyyn. Tuomioistuinlaitos on saanut huomattavan pysyvän lisärahoituksen tuomioistuinten käsittelyaikojen lyhentämiseksi. **Asiamäärien kasvu voi kuitenkin hidastaa pääsyä oikeudenhoidon selonteossa (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67, s. 27) tavoiteltuihin käsittelyaikoihin.** Tuomioistuinvirasto tulee seuraamaan asiamäärien kehitystä.

Uudistus ei aiheuta tietojärjestelmäkustannuksia hallinto-oikeuksien käytössä olevaan tietojärjestelmään HAIPA:an.

Yhteistyö asioiden jakautuessa Maahanmuuttoviraston eri alueille

Esityksessä ehdotetaan, että Maahanmuuttovirasto voisi pitää turvapaikkapuhutteen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Turvapaikkapuhuttelusta esitetty ei liittyisi pelkästään rajamenettelyn soveltamiseen vaan kaikkiin turvapaikkapuhutteluihin. Etäyhteyden avulla kuormitusta voitaisiin tarvittaessa jakaa Maahanmuuttoviraston eri alueille.

Tuomioistuinvirasto pitää hyvänä ehdotettua mahdollisuutta hyödyntää sähköisiä menettelytapoja ja tasata työkuormaa Maahanmuuttoviraston eri alueilla. Tuomioistuinvirasto muistuttaa kuitenkin **yhteistyön tärkeydestä Maahanmuuttoviraston päättäessä vastuualueista sekä muista muutoksenhakumenettelyyn ja tuomioistuinten toimintaan liittyvistä asioista** (ks. myös HE 234/2016, s. 4). Tuomioistuinvirasto toivoo, että Maahanmuuttovirasto keskustelee sen kanssa kaikista Maahanmuuttoviraston organisaatiossa tai toiminnan järjestämisessä tapahtuvista muutoksista, joilla on vaikutusta hallinto-oikeuksien toimintaan ja työmäärään.

Uudistuksen vaikutus säilöönottoasioiden käsittelyyn käräjäoikeudessa

Esityksen mukaan hakija voitaisiin ulkomaalaislakiin säädettävän uuden edellytyksen nojalla ottaa rajamenettelyn ajaksi säilöön, jotta rajamenettelyn soveltaminen ja hakemuksen perusteiden tutkiminen voitaisiin turvata. Muutos kasvattaa todennäköisesti säilöön otettujen henkilöiden määrää, ja sitä kautta säilöönottoasioiden määrää käräjäoikeuksissa. Säilöön ottamista koskevia asioita käsitellään säilöönottopaikan mukaan määräytyvissä käräjäoikeuksissa eli nykyisin Helsingin ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuksissa.

Asiamäärien kasvaessa voimakkaasti eteen voi tulla tilanne, jossa ainakin henkilöstömäärältään pienemmässä Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa on haasteita käsitellä säilöönottoasiat ulkomaalaislaissa säädetyssä määräjassa. Tuomioistuinvirasto suosittaa, **että asiamäärien voimakkaaseen kasvuun varautumiseksi säilöönottoasioiden forumsäätelyä pohdittaisiin tarkemmin** uudistuksen jatkovalmistelussa tai muussa yhteydessä. Toimivalta käsitellä asioita olisi perusteltua olla useammalla kuin kahdella käräjäoikeudella. Muutos edellyttäisi forumsäätelyn irrottamista säilöönottopaikan sijainnista. Säilöönottoasiat käsitellään käräjäoikeuksissa valtaosin etäyhteyksin.

Lausuntopyyntöä ei ole lähetetty säilöönottoasioita käsitteleville käräjäoikeuksille, vaikka esitetyllä muutoksella on suora vaikutus niiden toimintaan. Tuomioistuinvirasto muistuttaa lainvalmistelusta vastaavaa ministeriötä huomioimaan tuomioistuimet lausuntopyyntöjen jakelussa. Tuomioistuinvirasto on informoinut Helsingin ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuksia lausuntopyyntöstä.

Ylijohtaja

Riku Jaakkola

Päällikkö

Anu Koivuluoma

Jakelu Sisäministeriö (kirjaamo.sm@gov.fi; maahanmuutto-osasto.sm@gov.fi)

Tiedoksi Korkein hallinto-oikeus
Helsingin hallinto-oikeus
Itä-Suomen hallinto-oikeus
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
Turun hallinto-oikeus
Etelä-Karjalan kärjäoikeus
Helsingin kärjäoikeus

Käyntiosoite: Silkkitehtaantie 5 C, Vantaa • Postiosoite: PL 100, 00085 Tuomioistuinvirasto • Vaihe: 029 56 50500
Besöksadress: Silkesfabriksvägen 5 C, Vanda • Postadress: PB 100, 00085 Domstolsverket • Växel: 029 56 50440
tuomioistuinvirasto@oikeus.fi • www.tuomioistuinvirasto.fi

